

Ольга Христенко, к. пед. н.

*Тернопільський державний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського, Україна*

ФЕНОМЕН ЖІНОЧОГО ХРИСТІЯНСЬКОГО СЛУЖІННЯ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ

Olha Khrystenko, PhD in Pedagogics

I. Horbachevsky Ternopil State Medical University, Ukraine

PHENOMENON OF WOMEN'S CHRISTIAN MINISTRY IN THE CONTEXT OF MODERN PHILOSOPHY OF EDUCATION

The author investigates the essence of women's Christian ministry as a distinctive spiritual and social phenomenon and substantiates the topicality of its educational potential. It was established that the priority direction of women's Christian ministry has always been charitable activity. Scientific novelty of the research is related to the formulation of the content of «competence of charity», which should be formed in student youth, in particular, by studying the experience of charitable activities of women's Christian communities. The new competence, among other things, includes the ability to analyze the problems of people with disabilities, determine the ways, contents, and conditions for helping different categories of people in need, using life and / or professional experience, resources and talent.

Keywords: women's Christian ministry, charitable activity, competence of charity.

Постановка проблеми. Сьогодні, коли молоде покоління вибирає шляхи пошуку істини та особистісної самореалізації, важливим постає питання пізнання духовно-інтелектуального досвіду людства. У контексті філософії освіти необхідно представити студентській молоді різні аспекти духовного самовдосконалення з точки зору їх аксіологічної сутності. Це сприятиме формуванню гуманітарних компетентностей, наприклад, здатності об'єктивно оцінювати роль різних релігійних спільнот, громадських організацій у суспільному житті та формувати власну систему світоглядних цінностей.

Для молоді ХХІ століття поняття «служіння» носить швидше історичний характер. Але ми вибрали тему «жіночого служіння» з метою показати сутність діяльності жінок у межах християнської Церкви й виховну вартість такого досвіду. Феномен «жіночого служіння» у контексті історії та сучасності містить глибинний виховний потенціал формування моральних якостей молодої людини, її гуманістичного світогляду та розуміння сенсу життя. Тому, спрямовуючи зусилля на виховання духовно здорового суспільства, варто репрезентувати такі світоглядні цінності, які допоможуть молодим дівчатам і хлопцям відчувати себе потрібними, важливими, здатними дарувати добро людям й, відповідно, наповнювати власне життя гідним змістом. Водночас, реалізація таких виховних пріоритетів сприятиме попередженню у молодіжному середовищі негативних особистісних та соціальних явищ алкоголізму, наркоманії, проституції, злочинності, депресій, суїцидів тощо.

Отже, дана тема тісно пов'язана з проблематикою міждисциплінарних досліджень джерел і шляхів формування системи цінностей сучасної молоді, ефективності її гуманітарної підготовки та гуманістичного духовного виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий інтерес становлять праці, автори яких аналізують проблему духовності та ціннісні орієнтації сучасної молоді (Н. Антонова¹,

¹ Антонова, Н.О. (2003). *Ціннісні орієнтації у системі особистісних якостей студентів вищого педагогічного навчального закладу*: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Київ, 21.

І. Бех¹, О. Дубасенюк², А. Крючков³, О. Целякова⁴ та ін.). Дослідження, що репрезентують певний досвід викладання предметів духовно-морального спрямування й формування духовності майбутніх фахівців також окреслюють своєрідне тло для нашого наукового пошуку (В. Жуковський⁵, О. Гелета⁶, С. Яремчук⁷ та ін.).

З іншого боку, констатуємо, що діяльність жіночих релігійних спільнот як самотутній феномен у історії та сучасності вивчають українські та іноземні вчені-історики, соціологи, педагоги. Так, О. Маслій⁸ репрезентує ґрунтовне наукове дослідження про роль жіночих чернечих спільнот Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ) в Галичині у підпіллі, їх участь у процесі легалізації цієї традиційної української Церкви. І. Гудима⁹ аналізує роль жінки в сім'ї, релігії й суспільстві як приклад позитивного формування особистості. Robert L. Fisher & Sr. Mary Ann Murphy¹⁰ досліджують харитативну працю католицьких монахинь у Північній Америці, зокрема, засади, духовно-соціальні наслідки та перспективи жіночого християнського служіння. Milica Bakic-Hayden¹¹ з'ясовує особливості жіночих православних монастирів Сербії у соціальному та антропологічному вимірах тощо.

Водночас, нерозв'язаними залишаються питання визначення ролі жіночих релігійних спільнот як носіїв і практиків системи християнських світоглядних цінностей, що відображають духовні потреби сьогоденного суспільства.

Завданням даного дослідження є з'ясувати сутність, особливості феномену жіночого християнського служіння та визначити його виховний потенціал у контексті сучасної філософії освіти.

У ході дослідження використано наукові **методи**: *історичного аналізу* умов розвитку жіночого християнського служіння, *філософського аналізу* ідейних засад діяльності релігійних жіночих спільнот, *педагогічного аналізу* виховного потенціалу християнського «жіночого служіння», а також методи *індукції, дедуції, синтезу* – для формулювання результатів та висновків наукового пошуку.

Виклад основного матеріалу. За результатами нашого дослідження, можемо стверджувати, що характер діяльності жіночих християнських спільнот ідентифікується із поняттям «служіння» – у сенсі надання матеріальної, фізичної та / чи духовної допомоги потребуючим людям.

Як свідчать джерела, турбуватися про хворих, інвалідів, сиріт, безхатченків, убогих, самотніх немічних та інших людей з особливими потребами є сутністю жіночого служіння у межах Церкви в Україні та інших країнах упродовж різних історичних періодів. Так, на запрошення Митрополита

¹ Бех, І.Д. (2008). *Виховання особистості*. Київ: Либідь, 848.

² Дубасенюк, О.А. (2014). Духовно-моральне виховання студентської молоді. *Інноваційні підходи до виховання студентської молоді у вищихнавчальних закладах: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конференції* (м. Житомир, 22-23 травня 2014 р.). Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 78–87.

³ Крючков, А.И., Крючкова, Л.М. (2003). Мировоззренческий портрет современного украинского студента. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Філософські науки*, вип. 20, 71–76.

⁴ Целякова, О.М. (2009). Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві. *Гуманітарний вісник ЗДІА*, вип. 38, 222–233.

⁵ Жуковський, В.М., Москальова, Л.Ю. (2013). *Теорія і методика викладання предметів духовно-морального спрямування*: навч. посіб. Острого: Вид-во НаУОА, 364.

⁶ Гелета, О. (2016). Критерії та рівні духовно-морального розвитку особистості у процесі роботи православних недільних шкіл на Волині. *Педагогічний часопис Волині*, 2(3), 60–65.

⁷ Яремчук, С.В. (2012). Проблема духовності в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів. *Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка Національної АПН України. Т. XIV, Ч. 1*. Київ, 397–404.

⁸ Маслій, О. (2015). Жіночі чернечі спільноти УГКЦ у Галичині в підпіллі. *Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Історія, міжнародні відносини*, вип. 15, 299–307.

⁹ Гудима, І. (2016). Постать жінки в Новому Заповіті. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*, 2, 184–187. <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdpu_2016_2_31> (2018, січень, 10).

¹⁰ Fisher, R.L., Sr. Murphy, M.A. (2013). The Harvest of Ministry. Exploring the Ministry of Catholic Sisters. *Journal of Religion and Society*, vol. 15, 1–15. <<http://moses.creighton.edu/jrs/2013/2013-5.pdf>> (2018, січень, 12).

¹¹ Bakic-Hayden, M. (2003). Women Monastics in Orthodox Christianity: The Case of the Serbian Orthodox Church. *The National Council for Eurasian and East European Research. Washington*. <https://www.ucis.pitt.edu/nceer/2003_816_20_BakicHayden.pdf> (2018, січень, 10).

УГКЦ Андрея Шептицького, на початку 20-х років ХХ ст. в Україну прибули перші місіонерки, сестри Милосердя Св. Вікентія з Бельгії, місією яких було служити потребам нещасних, обездолених і найубогішого населення. Відтак, засновано українську гілку цього Згромадження у східному обряді й дівчата з Галичини отримали можливість проходити новіціат у бельгійському монастирі, здобуваючи належну освіту та формаційний вишкіл для подальшої праці у сфері харитативного служіння на рідних землях¹.

У 1926 р. розпочався «апостолят сестер» (2 українки і 3 бельгійки) в Україні; монахині допомагали хворим, калікам, старцям та убогим медичною обслугою, одягом, нехитрим харчем та моральною і духовною підтримкою, опікувалися сиротинцем (понад 120 дітей), а згодом «перебрали під свою оруду і цілу 7-класну школу»². У 1929 р. у Львові сестри організували пансіонат для бідних сільських дівчат, котрі в пошуках праці йшли до великого незнайомого міста. Тут молоді українки могли безкоштовно проживати, отримати «недорогий харч» і духовне виховання³. Настоятелька Згромадження с. Єлизавета (Елізія Потті) стала першою адміністраторкою збудованої упродовж 1930-1938 рр. Народної Лічниці у Львові й черниці служили людям, чергуючи вдень і вночі біля важкохворих. З історичних джерел дізнаємося, що в умовах радянської атеїстичної влади підопічні сестер потребували організаційної духовної допомоги: вони нерідко просили привести священика; і черниці, незважаючи на небезпеки, супроводжували підпільних греко-католицьких та православних священиків до хворих, які хотіли посповідатися і приступити до Святих Тайн⁴.

Крім цього, характерною рисою жіночого християнського служіння є освітня духовна підтримка суспільства. Так, жіночі чернечі спільноти в Галичині проводили підпільне духовне виховання дітей⁵, що виступало фактором забезпечення духовної єдності поколінь. Велику роль зв'язкової впродовж майже тридцяти років виконувала с. Володимира зі Згромадження Сестер Милосердя св. Вікентія, що в містечку Дейнзе (Бельгія). Монахиня в одязі звичайної селянки їздила в Україну і передавала владиці Василю Величковському вказівки та інструкції Йосифа Сліпого. Згодом функції зв'язкових виконували й інші українські сестри, передусім василіянки з тодішньої Югославії Анастасія Пітка і Тереса Сапук. Це були «справжні мироносиці, які несли слово духовного батька його синам і дочкам»⁶.

Отже, в Україні у період до проголошення державної незалежності важка відповідальна ноша служіння потребуючим, незахищеним людям лягала на плечі громади, в тому числі, підпільних жіночих чернечих спільнот. Разом з тим, українські монахині розділяли трагічну долю національного духовенства, будучи ув'язненими радянським тоталітарним атеїстичним режимом.

В умовах лібералізації суспільно-політичного життя в СРСР після проголошення Михайлом Горбачовим політики «перебудови» (1985), жінки-християнки активно долучилися до процесу легалізації УГКЦ та духовного відродження свого народу. Так, 4 серпня 1987 р. чотири українських монахині підписали заяву про вихід із підпілля⁷. Окреме місце в боротьбі за легалізацію Церкви займала акція голодування греко-католиків на захист своїх прав на Арбаті в Москві. Її активними учасницями були черниці різних християнських спільнот (усього 20)⁸. У згаданий період монахині

¹ Гринчишин, М., Крупа, Г., Тереховський, Р. та ін. (ред. кол.) (2004). *І пізнаєте правду... 1953-1963. Документи. Матеріали. Світлина*. Львів, 10.

² Гринчишин, М., Крупа, Г., Тереховський, Р. та ін. (ред. кол.) (2004). *І пізнаєте правду... 1953-1963. Документи. Матеріали. Світлина*. Львів, 11.

³ Гринчишин, М., Крупа, Г., Тереховський, Р. та ін. (ред. кол.) (2004). *І пізнаєте правду... 1953-1963. Документи. Матеріали. Світлина*. Львів, 11.

⁴ Гринчишин, М., Крупа, Г., Тереховський, Р. та ін. (ред. кол.) (2004). *І пізнаєте правду... 1953-1963. Документи. Матеріали. Світлина*. Львів, 14.

⁵ Маслій, О. (2015). Жіночі чернечі спільноти УГКЦ у Галичині в підпіллі. *Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Історія, міжнародні відносини, вип. 15*, 305.

⁶ Дацько, І. (2017). *У пошуках єдності і правди: Вибрані твори*. Марія Горяча (упоряд.). Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 228.

⁷ Маслій, О. (2015). Жіночі чернечі спільноти Галичини в контексті легалізації УГКЦ наприкінці 80-х рр. ХХ ст. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Розділ 1. Історія України*, 7, 84.

⁸ Маслій, О. (2015). Жіночі чернечі спільноти Галичини в контексті легалізації УГКЦ наприкінці 80-х рр. ХХ ст. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Розділ 1. Історія України*, 7, 84.

всєбічно допомагали в організації так званих «відкритих» Богослужінь у містах і селах Західної України. Більше того, у відповідь на репресії більшовицької влади проти греко-католицьких священиків, які проводили Богослужіння, сестра Згромадження Сестер Пресвятої Родини с. Андрея Галина Стецевич написала відкриту заяву генеральному секретареві ЦК КПРС Михайлу Горбачову про приєднання до голодування на знак протесту проти арештів священиків¹.

Монахині брали участь у поході вулицями Львова до Собору Св. Юра 17 вересня 1989 р., засвідчивши свою сміливу громадянську та духовну позицію. І загалом, незважаючи на переслідування, підпільні жіночі чернечі спільноти не просто не зліквідувалися, а й по можливості приймали нових членкинь, молодих дівчат².

Ми вже згадували, що поруч із черницями, духовним потребам українського народу служили непоодинокі свідомі світські жінки-християнки. Одним із яскравих, досі маловідомих прикладів такої діяльності є життєва спадщина д-ра Анни-Галі Горбач³. Опинившись у Німеччині, ця українка не лише сприяла розвитку української літератури в еміграції, переклавши численні твори на німецьку мову, але й допомагала репресованим українцям – пересилала бандеролі, посилки до тюрем, таборів для ув'язнених земляків.

Крім того, д-р Анна-Галія Горбач підтримувала контакти з українськими правозахисниками, серед яких о. Василь Романюк (згодом Патріарх Української Православної Церкви Київського Патріархату Володимир), владика УГКЦ Павло Василик, ієромонах Григорій Будзінський. Як зазначає о. Іван Дацько, дід Горбачів у оденвальдському Берфурті став гостинним прилистом не одного патріарха (Мирослава Любачівського, Любомира Гузара), єпископа і священика⁴. Упродовж 1986-1988 років до Берфурта з'їжджалося 15 осіб – Блаженніший Любачівський, деякі єпископи, священики, миряни, щоб обговорити справу гідної легалізації УГКЦ. Д-р Анна-Галія Горбач «великою мірою була душею цих нарад»⁵.

Характерною рисою жіночого християнського служіння є те, що черниці виконували соціальні функції держави. Адже саме суспільство, держава повинні опікуватися соціально незахищеними верствами населення. Це ж, власне, ознака цивілізованої, демократичної, соціальної, правової держави – забезпечити гідне життя, насамперед, людям з обмеженими можливостями та тим, які опинилися у складних життєвих обставинах. Але в різні періоди історії, коли панував, наприклад, тоталітарний режим у країнах колишнього Радянського Союзу або нацистський авторитаризм у Німеччині, фізично чи психічно неповносправних людей не те, що не підтримували – їх, навпаки, пригнічували, використовували для проведення небезпечних експериментів, вбивали як «некорисних» членів суспільства... Нерідко жертвами переслідувань диктаторських режимів були й громадяни певної національності (українці-патріоти, євреї тощо). І у таких важких геополітичних обставинах жінки-монахині старалися допомагати потребуючим.

Одним із багатьох прикладів самовідданого, жертвовного служіння був життєвий шлях Йосифи (Олени) Вітер (1904-1988), монахині-студитки, ігумені Свято-Покровського жіночого монастиря в селі Яворові на Львівщині. Ця милосердна і водночас смілива українка надавала медичну допомогу учасникам українського національно-визвольного руху в період Другої світової війни, зокрема, членам Організації Українських Націоналістів, а також притулок – їхнім дітям та дітям з єврейських родин. За таку філантропічну діяльність радянська тоталітарна влада засудила Йосифу (Олену) Вітер на 20 років тюремного ув'язнення⁶.

¹ Маслій, О. (2015). Жіночі чернечі спільноти Галичини в контексті легалізації УГКЦ наприкінці 80-х рр. ХХ ст. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Розділ 1. Історія України*, 7, 85.

² Маслій, О. (2015). Жіночі чернечі спільноти Галичини в контексті легалізації УГКЦ наприкінці 80-х рр. ХХ ст. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Розділ 1. Історія України*, 7, 86.

³ Дацько, І. (2017). *У пошуках єдності і правди: Вибрані твори*. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 91.

⁴ Дацько, І. (2017). *У пошуках єдності і правди: Вибрані твори*. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 98.

⁵ Дацько, І. (2017). *У пошуках єдності і правди: Вибрані твори*. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету.

⁶ Сліпий, Й. (2017). *Спомини. Іван Дацько. Вид. 3-тє, виправлене й доповнене*. Львів, Рим: Видавництво УКУ, 323.

У контексті філософії історії можемо сказати, що ця українська духовна діячка (як і багато інших людей, котрі були вірні високим моральним християнським чеснотам) знала про небезпечні наслідки гуманної патріотичної життєвої позиції в умовах диктатури, однак, незважаючи на це, вибрала шлях саможертвовного служіння людям. Пізніше, Інститут Яд Ва-Шем визнав українку Йосифу (Олену) Вітер «праведницею народів світу»¹, адже, ризикуючи власним життям, вона допомагала дітям іншої (єврейської) національності, яку в той час переслідували та нищили. Цей промовистий історичний факт підтверджує сутність жіночого християнського служіння, яке охоплює усіх потребуючих людей, незалежно від культурної, релігійної чи національної приналежності, і постає як реальний універсальний гуманізм.

Жінки-християнки активно служили й служать в умовах громадянських воєн, соціальної нестабільності, бідності, голоду, епідемічних спалахів, природних катаклізмів, насамперед, у так званих «країнах третього світу» – від Матері Терези та заснованого нею Ордену Милосердя, який поширився у понад ста країнах світу до низки сучасних християнських жіночих чернечих згромаджень та просто світських волонтерських організацій. У такий спосіб жіноче християнське служіння виступає суттєвим чинником внутріполітичного та міжнародного життя. І коли авторитетні світові лідери, організації працюють за столами переговорів, підписують різні декларації щодо врегулювання локальних, національних чи міжнародних конфліктів, жінки-християнки, часто ризикуючи власною безпекою і навіть життям, надають посильну допомогу жертвам світових геополітичних катаклізмів.

Харитативна діяльність жінок-християнок не втрачає актуальності й у високорозвинутих країнах, де все ж таки існує певна частка обездолених людей, а все суспільство потребує духовного зміцнення, зростання у моральних чеснотах та переорієнтування з крайнього індивідуалізму, гедоністичних засад на співчутливу, взаємодопомагаючу, милосердну, ближчу до альтруїзму життєву позицію. Адже лише в такий спосіб матеріально благополучна західноєвропейська цивілізація зможе уникнути морального звиродніння та духовної деградації.

У цьому контексті значущими є такі цільові напрями служіння католицьких монахинь Північної Америки: сіяти зерна любові (виховувати милосердних особистостей) та сприяти усвідомленню (людьми) Божої Любові («Awareness of God's Love»²). З огляду на зміст служіння жінок-християнок, можна стверджувати, що воно виявилось безпосереднім наслідком Ісуса Христа, Який служив людям, надаючи їм необхідну, посильну Божому Синові допомогу (оздоровляв хворих на проказу, сліпих, глухих, німих, паралізованих, душевнохворих; а також навчав Істини гідного життя). Відтак, Христова ідея про любов до Бога через любов до ближніх стала засадничою у жіночому християнському служінні. Ісус Христос мотивував усіх до добротності як єдиного способу самовираження своєї приналежності до тієї групи людей, які вірні та угодні Богові.

Очевидно, жінки-християнки, які здійснюють харитативну діяльність, охоче виконують ці гуманістичні Христові заповіді, яскраво і чітко охарактеризовані на сторінках Святого Письма. Далі подаємо коротку цитату: «Тоді скаже Цар тим, хто праворуч Його: Прийдіть, благословенні Мого Отця, посядьте Царство, уготоване вам від закладин світу. Бо Я голодував був і ви нагодували Мене, прагнув і ви напоїли Мене, мандрівником Я був і Мене прийняли ви. Був нагий і Мене зодягли ви, слабував і Мене ви відвідали, у в'язниці Я був і прийшли ви до Мене. Тоді відповідать Йому праведні й скажуть: Господи, коли то Тебе ми голодного бачили і нагодували, або спрагненого і напоїли? Коли то Тебе мандрівником ми бачили і прийняли, чи нагим і зодягли? Коли то Тебе ми недужого бачили, чи в в'язниці і до Тебе прийшли? Цар відповість і промовить до них: Поправді кажу вам: що тільки вчинили ви одному з найменших братів Моїх цих, те Мені ви вчинили» (Мат. 25: 34-40)³.

Отже, зміст харитативної діяльності жінок-християнок базується на ідеї про те, що ставлення до людини є ставленням до самого Бога (Який перебуває у «ближніх» і прагне їм допомогти через милосердя інших людей). Й оскільки жіноче християнське служіння зосереджене в найнижчому,

¹ Сліпий, Й. (2017). Спомини. Іван Дацько. Вид. 3-тє, виправлене й доповнене. Львів, Рим: Видавництво УКУ, 323.

² Fisher, R.L., Sr. Murphy, M.A. (2013). The Harvest of Ministry. Exploring the Ministry of Catholic Sisters. *Journal of Religion and Society*, vol. 15, 5. <<http://moses.creighton.edu/jrs/2013/2013-5.pdf>> (2018, січень, 12).

³ Біблія. Пер. І. Огієнка (2011). Київ: Українське Біблійне Товариство, 1103.

найнеавторитетнішому і найскладнішому соціальному сегменті («Advocacy for Marginalized», «Voice for Voiceless»¹), воно має глибокий виховуючий і суспільно рятівний характер.

За результатами дослідження ми визначили напрями жіночого християнського служіння та їх виховний потенціал:

а) підпільне духовне виховання дітей, яке здійснювали черниці УГКЦ – *вчить* забезпечувати освітній розвиток нації та духовну єдність поколінь навіть у складних історичних, політичних умовах;

б) виконання функцій зв'язкових священників, єпископів, митрополитів (передання повідомлень, звернень, листів між духовними особами та до мирян; надсилання посилок ув'язненим репресованим духовним лідерам, що сприяло їх фізичному виживанню) – *вчить* працювати для загальної справи духовного супроводу нації, допомагати духовним провідникам;

в) внесок у легалізацію Церкви – *вчить* брати участь у визвольних, політичних, соціальних, культурних рухів, у тому числі, за відродження / легалізацію національної духовної ідентичності;

г) харитативна діяльність (різноманітна допомога людям з особливими потребами) – *вчить* формувати у студентів *компетентність добротності* (а саме:

знання про покликання людини творити добро, відповідальність здорових і багатих членів суспільства за слабших і бідніших, національний і міжнародний досвід добротності, а також велику потребу в допомозі соціально незахищеним верствам населення (формування стійкої позитивної мотивації служіння потребуючим);

уміння аналізувати проблеми людей з особливими потребами, визначати способи, зміст, умови, можливості для допомоги різним категоріям потребуючих, використовуючи власний життєвий / професійний досвід, ресурси, талант;

цінності – повага і милосердя до бідних, обездолених, людей з обмеженими можливостями; особистісне духовно-моральне зростання шляхом практикування добротності;

комунікація – навички організації благодійної, волонтерської діяльності малих / великих груп, а також виховної роботи з метою формування в молодіжному середовищі цінностей практичного милосердя; налагодження співпраці з органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян;

автономія та відповідальність – здатність творити та реалізовувати власні ініціативи щодо вирішення проблем потребуючих людей у конкретному населеному пункті / регіоні / країні; готовність приймати рішення у конкретних життєвих ситуаціях, пов'язаних із відношенням до особливо потребуючих людей, нести відповідальність за них; брати безпосередню участь у добротних соціальних проектах).

Можемо узагальнити особливості жіночого християнського служіння:

а) сучасні християнки служать суспільству в умовах зменшення ресурсів, збільшення кількості потребуючих та малої кількості «служителів»;

б) характерним є подвійний фокус жіночого християнського служіння: черниці безпосередньо працюють у суспільстві (поза церковною інституцією) й водночас репрезентують Церкву (християнські цінності) світським людям²;

в) служіння християнок спрямоване на вразливі, незахищені категорії суспільства, які є неавторитетними, нешанованими, нестатусними (неповносправні люди з обмеженими можливостями та особливими потребами, відкинуті суспільством маргінали, фактично, найважчий «контингент», з яким ніхто не бажає спілкуватися, не те, щоб вирішувати його проблеми);

г) своїм практичним милосердям християнські черниці намагаються довести сучасному суспільству цінність «маргіналів» та повернути цим знедоленим людям утрачену / принижену людську гідність, надію і засвідчити, що вони не покинуті, а Бог любить їх і допомагає через добротну діяльність своїх вірних слуг / слугинь (об'єднуюча любов Бога виступає фундаментом благодійності);

д) жіноче християнське служіння є безпосереднім наслідуванням Христа, який служив людям відповідно до своїх можливостей Божого Сина і стверджував, що хто допомагає нужденним, той допомагає самому Богові. Таке відношення до ближніх розкриває найвищу сутність Людини,

¹ Fisher, R.L., Sr. Murphy, M.A. (2013). The Harvest of Ministry. Exploring the Ministry of Catholic Sisters. *Journal of Religion and Society*, vol. 15, 5. <<http://moses.creighton.edu/jrs/2013/2013-5.pdf>> (2018, січень, 12).

² Fisher, R.L., Sr. Murphy, M.A. (2013). The Harvest of Ministry. Exploring the Ministry of Catholic Sisters. *Journal of Religion and Society*, vol. 15, 3. <<http://moses.creighton.edu/jrs/2013/2013-5.pdf>> (2018, січень, 12).

обличчя її людяності, людськості, істинності й водночас відповідає потребам сучасного суспільства у добродійній праці.

Висновки. Незважаючи на те, що Церква є відокремленою від держави, жіноче християнське служіння показує, що жінки є активними учасницями суспільно-будівничого життя, виконуючи функції соціального захисту його найуразливіших категорій.

У контексті сучасної філософії освіти це мало б передбачати вивчення в межах суспільно-гуманітарних дисциплін феномену жіночого християнського служіння з метою формування *компетентності добродійності* у фахівців усіх спеціальностей.

За умов фактично другорядної ролі жінки в християнській Церкві, досвід жіночого християнського служіння засвідчує величезний позитивний внесок жінок у розвиток діяльного, практичного, людинолюбного християнства й гуманізації суспільства в цілому.

Відтак, ідейно-практичний досвід жіночого християнського служіння очевидно претендує на вихід поза межі чернечих спільнот чи прицерковних об'єднань мирян з метою підготовки нових лідерів, формування навиків харитативної діяльності, культивування цінностей практичного милосердя у світському середовищі.

References:

1. Antonova, N.O. (2003). *Tsinnisni orientatsii u systemi osobystisnykh yakostei studentiv vyshchoho pedahohichnoho navchalnoho zakladu*: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. psykhol. nauk: spets. 19.00.07 «Pedahohichna ta vikova psykholohiia». [Valuable orientations in the system of personal qualities of students of higher pedagogical educational institution: thesis for PhD in Psychology: specialty 19.00.07]. Kyiv. [in Ukrainian].
2. Bakich-Hayden, M. (2003). Women Monastics in Orthodox Christianity: The Case of the Serbian Orthodox Church. *The National Council for Eurasian and East European Research*. Washington. <https://www.ucis.pitt.edu/nceer/2003_816_20_BakicHayden.pdf> (2018, January, 10). [in English].
3. *Bibliia*. [Bible]. Translation by I. Ogienko (2011). Kyiv: Ukrainske Bibliine Tovarystvo [in Ukrainian].
4. Bekh, I.D. (2008). *Vykhovannia osobystosti*. [Upbringing of personality]. Kyiv: Lybid. [in Ukrainian].
5. Datsko, I. (2017). *U poshukakh yednosti i pravdy: Vybrani tvory*. [In search of unity and truth: Selected Works]. Lviv: Vydavnytstvo Ukrainkoho Katolytskoho Universytetu. [in Ukrainian].
6. Dubaseniuk, O.A. (2014). Dukhovno-moralne vykhovannia studentskoi molodi. [Spiritual and moral upbringing of student youth]. *Innovatsiini pidkhody do vykhovannia studentskoi molodi u vyshchyykh navchalnykh zakladakh: materialy Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii (m. Zhytomyr, 22-23 travnia 2014 r.)*. [Innovative approaches to the upbringing of student youth in higher educational institutions: materials of International Scientific and Practical Conference (Zhytomyr, May 22-23, 2014)], 78–87. [in Ukrainian].
7. Fisher, R.L., Sr. Murphy, M.A. (2013). The Harvest of Ministry. Exploring the Ministry of Catholic Sisters. *Journal of Religion and Society*, vol. 15, 1–15. <<http://moses.creighton.edu/jrs/2013/2013-5.pdf>> [in English]. (2018, January, 12).
8. Heleta, O. (2016). Kryterii ta rivni dukhovno-moralnoho rozvytku osobystosti u protsesi roboty pravoslavnykh nedilnykh shkil na Volyni. [Criteria and levels of spiritual and moral development of personality in the process of work of Orthodox Sunday Schools in Volyn]. *Pedahohichnyi chasopys Volyni* [Volyn Pedagogical Journal], no. 2(3), 60–65. [in Ukrainian].
9. Hudyma, I. (2016). Postat zhinky v Novomu Zapoviti. [The image of a woman in the New Testament]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. Serii: Pedahohika* [Scientific Bulletin of Melitopol State Pedagogical University. Series: Pedagogy], no. 2, 184–187. <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdpu_2016_2_31> [in Ukrainian]. (2018, January, 10).
10. Iaremchuk, S.V. (2012). Problema dukhovnosti v protsesi profesiinoi pidhotovky maibutnykh pedahohiv. [The problem of spirituality in the process of training of future teachers]. *Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuksa Natsionalnoi APN Ukrainy*. [Collection of scientific works of the Institute of Psychology named after G. S. Kostiuksa of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine], vol. 14, part 1, 397–404. [in Ukrainian].
11. Hrynchyshyn, M., Krupa, H., Terekhovskiy, R. (Ed.) (2004). *I piznaiete pravdu... 1953-1963. Dokumenty. Materialy. Svitlyny* [And you will know the truth ... 1953-1963. Documents. Materials. Photos]. Lviv. [in Ukrainian].
12. Kriuchkov, A.Y., Kriuchkova, L.M. (2003). Myrovozzrencheskyi portret sovremennoho ukraynskoho studenta. [Outlook portrait of a modern Ukrainian student]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni T. H. Shevchenka. Filosofski nauky*. [Bulletin of Chernigiv State Pedagogical University named after T. G. Shevchenko. Philosophical Sciences], no. 20, 71–76. [in Russian].
13. Maslii, O. (2015). Zhinochi chernechi spilnoty Halychyny v konteksti lehalizatsii UHKTs naprykintsi 80-kh rr. 20 st. [The women's monastic community of Galicia in the context of legalization of the UGCC in the late 80's

- of the twentieth century]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Rozdil 1. Istoriiia Ukrainy* [Scientific Bulletin of the Lesia Ukrainka Eastern European National University. Section 1. History of Ukraine], no. 7, 83–88. [in Ukrainian].
14. Maslii, O. (2015). Zhinochi chernechi spilnoty UHKTs u Halychyni v pidpilli. [Women's monastic community of the UGCC in the underground]. *Ukraina-Yevropa-Svit. Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Istoriiia, mizhnarodni vidnosyny* [Ukraine-Europe-World. International collection of scientific works. History, international relations], no. 15, 299–307. [in Ukrainian].
15. Slipyi, Y. (2017). Spomyny [Memories]. *Edition 3, revised and supplemented*. Lviv, Rome: Vydavnytstvo UKU. [in Ukrainian].
16. Tseliakova, O.M. (2009). Dukhovnist i tsinnisni orientatsii studentskoi molodi Ukrainy v transformatsiinomu suspilstvi. [Spirituality and value orientations of student youth of Ukraine in a transformational society]. *Humanitarnyi visnyk ZDIA* [Humanitarian Bulletin of ZDIA], no. 38, 222–233. [in Ukrainian].
17. Zhukovskyi, V.M., Moskalova, L.Yu. (2013). *Teoriia i metodyka vykladannia predmetiv dukhovno-moralnoho spriamuvannia: navchalnyi posibnyk* [Theory and methodology of teaching the subjects of spiritual and moral orientation: tutorial]. Ostrog: Vyd-vo NaUOA. [in Ukrainian].